

श्रवणादेव मूर्च्छिता Kāv. 2. 153. -2 Foolish, stupid, silly. -3 Increased, augmented; जयारवक्ष्वेडितनादमूर्च्छितः Ki. 14. 29. -4 Made violent, intensified. -5 Perplexed, bewildered. -6 Filled; वारुणीमदगन्धश्च माल्यगन्धश्च मूर्च्छितः Rām. 2. 114. 20; 6. 56. 2. -7 Calcined. -8 Rising upwards, lofty. -9 Reflected; Śataślokī 53. -तम् A kind of song or air.

मूर्ण *a.* Bound, tied.

मूर्त *a.* [मूर्च्छ-क्त] 1 Fainted, insensible. -2 Stupid, foolish. -3 Embodied, incarnate; मूर्तो विष्णुस्तपस इव नो भिन्नसारङ्गयुथः Ś. 1. 32; प्रसाद इव मूर्तस्ते स्पर्शः स्नेहाद्रशीतलः U. 3. 14; R. 2. 69; 7. 70; Ku. 7. 42; Pt. 2. 99. -4 Material, corporeal. -5 Solid, hard. -6 Real. -7 Thickened, coagulated (Ved.).

मूर्तत्वम् 1 Embodiment, materiality. -2 (In phil.) Having a finite or fixed measure or motion; परिच्छिन्नपरिमाणत्वं क्रियात्वं वा मूर्तत्वम्.

मूर्तिः *f.* [मूर्च्छ-क्ति] 1 Anything which has definite shape and limits, material element, matter, substance; एतत् सर्वं यन्मूर्तं चामूर्तं च तस्मान्मूर्तिरेव रयिः Prasna Up. 1. 5. -2 A form, visible shape, body, figure; कौटिल्यधीरज्जुनिबद्धमूर्तिं मन्ये स्थिरां मौय्येनृपस्य लक्ष्मीम् Mu. 2. 2; R. 3. 27; 14. 54. -3 An embodiment, incarnation, personification, manifestation; कर्णस्य मूर्तिः U. 3. 4; Pt. 2. 159. -4 An image, idol, a statue. -5 Beauty. -6 Solidity, hardness. -7 Body (कलेवर); विशिखसंहतितापितमूर्तीभिः Ki. 14. 64; Ms. 1. 17, 19. -8 A limb of the body (शरीरावयव); नहि मे तप्यमानस्य क्षयं यास्यन्ति मूर्तयः Rām. 1. 64. 20. -9 (In phil.) The mind and the four elements -earth, air, fire and water. -Comp. -धर, -संचर *a.* embodied, incarnate; धर्मो वा मूर्तिसंचरः Mv. 1. 10; U. 6. 10. -पः a worshipper of an image, one who is in charge of an idol. -पूजा, -सेवनम् adoration of images, idolatry. -भावः materiality.

मूर्तित्वम् 1 Embodiment, materiality, incarnation. -2 (In phil.) The having a finite measure or motion.

मूर्तिमत् *a.* 1 Material, corporeal. -2 Embodied, incarnate, personified; शकुन्तला मूर्तिमती च सक्तिया Ś. 5. 15; तव मूर्तिमानिव महोत्सवः करः U. 1. 18; R. 12. 64; Māl. 9. 9. -3 Hard, solid. -*m.* The body.

मूर्धन *m.* [सुहृत्स्मिन्नाहते इति मूर्धा, cf. Up. 1. 156] 1 The forehead, brow. -2 The head in general; नतेन मूर्ध्ना हरिरग्रहीदपः Śi. 1. 18; R. 16. 81; नैसर्गिकी सुरभिणः कुसुमस्य सिद्धा मूर्ध्नि स्थितिर्न चरणैरवताडनानि U. 1. 14; Ku. 3. 22. -3 The highest or most prominent part, top, summit, peak, head; अतिष्ठन्मनुजेन्द्राणां मूर्ध्नि देवपतिर्यथा Mb. 'stood at the head of all kings' &c.; उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि Sandhyā Mantra; Ś. 5. 7; Me. 17. -4 (Hence) A leader, head, chief, foremost, prominent. -5 Front, van, forepart; स किल संयुगमूर्ध्नि सहायतां मघवतः प्रतिपद्य

महारथः R. 9. 19. -6 (In geom.) The base. -7 (In gram.) The roof of the palate. -Comp. -अन्तः the crown of the head. -अभिषिक्त *a.* 1 consecrated, crowned, inaugurated; मूर्धाभिषिक्तं कुमुदो बभाषे R. 16. 81. -2 common, stock (as an instance); उत्कृत्योक्त्य कृत्ति इति बीभत्सस्य मूर्धाभिषिक्तमुदाहरणम्. (-क्तः) 1 a consecrated king; पश्य मूर्धाभिषिक्तानामाचार्यं कदमं महत् Mb. 7. 150. 12. -2 a man of the Kṣatriya caste. -3 a minister. -4 =मूर्धावसिक्त (1) q. v. -अभिषेकः consecration, inauguration. -अवसिक्तः 1 N. of a particular mixed tribe sprung from a Brāhmaṇa father and Kṣatriya mother. -2 a consecrated king. -कर्णी, -कर्परी *f.* an umbrella. -ग *a.* sitting down on the head; स्यन्दनैः स्यन्दनगता गजैश्च गजमूर्धगाः Rām. 7. 7. 5. -जः 1 the hair (of the head); पर्याकुला मूर्धजाः Ś. 1. 30; विल्लाप विकीर्णमूर्धजा Ku. 4. 4 ' she tore her hair for grief '. -2 the mane. -3 a crown, helmet; विमुक्तमूर्धजा ये च ये चापि हतवाहनाः Mb. 10. 5. 12. -ज्योतिस् *n.* see बह्वरन्ध्र or सुदामार्ग. -पातः splitting of the skull. -पिण्डः a lump upon the head (of an elephant in rut). -पुष्पः the Śirīṣa tree. -रसः the scum of boiled rice. -वेष्टनम् a turban, diadem.

मूर्धन्य *a.* [मूर्ध्नि भवः यत्] 1 Being in or on the head; मणिं जहार मूर्धन्यं द्विजस्य सहमूर्धजम् Bhāg. 1. 7. 55. -2 Cerebral or lingual, a term applied to the letters ऋ, ॠ, ॡ, ॢ, ॣ, ।, ॥, ७, ८, and ९; ऋदुरषाणां मूर्धा. -3 Chief, pre-eminent, most excellent; सन्नदानं पतिमूर्धन्यात् Śiva B. 28. 78.

मूर्ध्वेन् See मूर्धन्.

मूर्वा -वीं, -मूर्विका A kind of creeper (from the fibres of which bowstrings and the girdle of Kṣatriyas are made).

मूल I. 1 U. (मूलति-ते) To take or strike root, be firm, stand fast. -II. 10 U. (मूल्यति-ते, मूलित) 1 To plant, cause to grow, rear. -2 To grow, sprout, germinate.

मूलम् [मूल-क] 1 A root (fig. also); तरुमूलानि गृहीभवन्ति तेषाम् Ś. 7. 20; or शाखिनो धौतमूलः 1. 15; मूलं बन्धु to take or strike root; बद्धमूलस्य मूलं हि महद्वैरतरोः स्त्रियः Śi. 2. 38. -2 The root, lowest edge or extremity of anything; कस्याश्चिदासीद्विशना तदानीमल्लगुष्ठमूलापितसूत्रशेषा R. 7. 10; so प्राचीमूले Me. 91. -3 The lower part or end, base, the end of anything by which it is joined to something else; बाह्यमूलम् Śi. 7. 32; so पादमूलम्, कर्णमूलम्, ऊरुमूलम् &c. -4 Beginning, commencement; आमूलाच्छ्रोतुमिच्छामि Ś. 1. -5 Basis, foundation, source, origin, cause; सर्वे गार्हस्थ्यमूलकाः Mb.; रक्षोगृहे स्थितिमूलम् U. 1. 6; इति केनाप्युक्तं तत्र मूलं सृज्यम् ' the source or authority should be found out ' ; पुष्पं पुष्पं विचिन्वीत मूलच्छेदं न कारयेत् Mb. 5. 34. 18; समूलाघातमघ्नन्तः परान्नेद्यन्ति मानवाः Śi. 2. 33. -6 The foot or bottom of anything; पर्वतमूलम्, गिरिमूलम् &c. -7 The text, or original passage (as distinguished from the commentary or gloss). -8 Vicinity, neighbourhood;